संत गाडगे बाबा अमरावती विद्यापीठ, अमरावती.

SANT GADGE BABA AMRAVATI UNIVERSITY, AMRAVATI.

मानवविज्ञान विद्याशाखा

(Faculty of Humanities)

(Syllabus for As Per National Education Policy- NEP – 2020)

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० – नुसार

अभ्यासक्रम

Three years Six Semester Bachelor’s Degree Programme

Degree of Bachelor of Arts

(B. A. Semester- III & IV Level – 5 . 0)

बी. ए. . द्वितीय वर्ष- सत्र – 3 व सत्र – 4 स्तर – 5 . 0

Department Specific Core (DSC) / Subject- Major / Minor- Pali & Prakrit language

(पाली व प्राकृत भाषा) (DSC- Code 644)

पाली व प्राकृत अभ्यास मंडळ

Effective from Academic Year – 2025 -26

Sant Gadge Baba Amravati University, Amravati

Members of the Board of Studies in the subject of Pali & Prakrit under the faculty of Humanities

S. N.	Name of the Member	Designation	Address
1	डॉ. बंडू शालीक मानवटकर	अध्यक्ष	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख , पाली व प्राकृत विभाग मधुकरराव पवार कला महाविद्यालय मुर्तीजापुर, जि. अकोला.
2	डॉ. रेखा जे. पर्वतकर (वानखेडे)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग तक्षशीला महाविद्यालय , अमरावती .
3	डॉ. रजनी भिमराव गेडाम (सोनुले)	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महाविद्यालय , अमरावती.
4	डॉ. राजेश विश्वनाथ चौरपगार	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग स्व. भास्करराव शिगणे कला , प्रा. नारायणराव गावंडे विज्ञान व आशालता गावंडे वाणिज्य महाविद्यालय साखरखेर्डा , जि. बुलढाणा.
5	डॉ. मनोहर तुळशीराम कुंभारे	सदस्य	प्राध्यापक व विभाग प्रमुख पाली व प्राकृत विभाग वसंतराव नाईक शासकीय कला व समाज विज्ञान संस्था, नागपूर.
6	प्रा. गंगाधर हिरामण पांडे	सदस्य	सहायक प्राध्यापक व विभाग प्रमुख तक्षशीला महाविद्यालय दारापूर , जि. अमरावती.

CES; Co-curricular Courses: CC; RM: Research Metho

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० – नुसार अभ्यासक्रम २०२5 – २०२6 (NEP)

विभाग - अ (Part-A)

विद्याशाखा : मानवविज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम / वाङ:मय / बी . ए .

Three years Six Semester Bachelor's Digree Progromme

Mejar- Department Specific Core (DSC) / Subject:- Pali & Prakrit language

(Subject Code 644) विषय : - पाली व प्राकृत भाषा (Major/DSC) विषय संकेतांक : - ६४४

प्रस्तावना:-

पालीभाषा ही भारतातील अत्यंत प्राचीन भाषा आहे बुद्धाचे तत्वज्ञान जाणून घेण्यासंबंधीचे महत्वाचे साहित्य पाली भाषेतच आहे. भगवान बुद्धाचे जीवन, त्याची जीवनचर्या, त्यांचे आदर्श जीवन, त्याची बुद्धत्वप्राप्ती, त्यांनी केलेले धम्मचक्र प्रवर्तन, भिक्खू संघाची स्थापना, भिक्खूनी संघाची स्थापणा, तसेच जातक कथाच्या माध्यमातून बोधिसत्वाच्या कथा बोधपर मनोरंजनासह, जानरंजनासह, सर्वांगीन व्यक्तिमत्व विकासाच्या दृष्टीने, मानवी मूल्य जोपासण्याच्या दृष्टीने, नैतिक मूल्यावर आधारित पाली आषेच्या अध्ययनाचा विविधांगी उपयोग आहे. मनोवैज्ञानिक, समाजशास्त्रीय, आणि आधुनिक विज्ञानाच्या दृष्टीने देखील पाली भाषा ही समृद्ध आहे. सध्याच्या संगणकीय युगात जागतिक पातळीवर पाली भाषेच्या अध्ययन अध्यापनात वाढत असलेली रुची पाहता आपल्या विद्यापीठांना देखील या अफाट जान संग्रहाचा लाभ व्हावा, या दृष्टीने पाली भाषेचे अध्ययन होणे अत्यंत उपयुक्त आहे.

programme Outcomes (POs)

1) गद्य पाठाच्या उताऱ्याचा अनुवाद करता येईल.

२) गद्य पाठांचा सारांश स्वतःच्या शब्दात लिहिणे शक्य होईल.

३) गद्य पाठातील गाथांचे संदर्भासह भाषांतर व स्पष्टीकरण करता येईल.

४) पद्यपाठातील गाथांना अभ्यासून सारांश सादर करता येईल.

५) संपूर्ण अभ्यासक्रमाचे चिकित्सक अभ्यास करून वस्तुनिष्ठ व टिकनात्मक प्रश्नांची उत्तरे देता येतील.

६) कौशल्यावर आधारित अभ्यासक्रमाची कौशल्य प्राप्त होतील.

७) गद्य व पद्य पाठाच्या अध्ययनामुळे वैज्ञानिक दृष्टी प्राप्त होईल.

Programme Specific Objective (PSOS)

१) पाली भाषेचे अध्ययन करून त्या भाषेबद्दल आवड निर्माण करणे

२) पाली भाषेतील तत्त्वज्ञान गद्य व पद्य अशा विविध पैलूचा विद्यार्थ्यांना परिचय करून देणे.

३) पाली भाषेतील उच्चतम नैतिक मूल्य स्त्री व पुरुष समानता संगणकीय पाली अशा आधुनिक विषयांची जाणीव करून देणे.

४) पाली भाषा ही प्राचीन भाषा असली तरी सुद्धा आजच्या काळात त्याभाषेत विविध अंगाने साहित्य निर्मिती होत आहे. त्यावर आधारित पाठाच्या माध्यमातून अधोरेखित करणे या अभ्यासक्रमाचे एक महत्त्वपूर्ण उद्दिष्ट आहे.

* पाली विषयामध्ये रोजगाराच्या विविध संधी

१) पाली भाषेचा वैज्ञानिक पद्धतीने अभ्यास केला तर आपली वर्तमान भाषा समजण्यास मदत होते श्रीलका ब्रहमदेश आणि लाहोस येथील भाषांवर सुद्धा पाली भाषेचा प्रभाव आहे. त्यामुळेच भारतीय

विद्याध्यर्थ्यांना या देशांसोबत भारतीय संस्कृती संबंधी विचारांचे आदान प्रदान करता येईल.

२) शिक्षक व प्राध्यापक शासकीय व निमशासकीय स्तरावर शाळा महाविद्यालयांमध्ये पाली भाषा वर्ग सुरु आहेत व सातत्याने पाली भाषेची मागणी वाढत आहे.

3) भाषेच्या अनुवादाच्या अनेक संधी उपलब्ध आहेत

४) पुस्तक निर्मिती जनसामान्यांच्या भाषेमध्ये पाली साहित्य अनुवादित प्रकाशित करणे

५) बौद्ध संस्कार विधी करिता संधी उपलब्ध आहे

६) आकाशवाणी दूरदर्शन व उद्‌बोधन मार्गदर्शन कार्यास संधी उपलब्ध आहे.

७) सैन्य दलामध्ये सैनिकांना मार्गदर्शन करण्यासाठी सैन्य धर्मगुरु पदावर मोठ्या प्रमाणात संधी उपलब्ध आहे

८) अनुवादक जागतिक स्तरावर पाली विषयाच्या आकर्षणाचा आवडीचा विचार करता विविध देशांमध्ये अनुवादाच्या संधी प्राप्त होऊ शकतात.

९) संपूर्ण पाली त्रिपिटक भाषांतर करण्याकरिता लहान लहान ग्रंथाच्या माध्यमाने भाषांतराच्या संधी उपलब्ध होतील.

१०) विपश्यना संशोधन विन्यास इगतपुरी येथे अनुवाद लिखाण प्रसार प्रचार व संशोधनाच्या संधी उपलब्ध आहे.

११) ऑनलाइन पाली भाषा शिकवणी वर्ग घेण्याची संधी प्राप्त होईल.

१२) you tubeच्या माध्यमातून पाली मधील तत्त्वज्ञान कथा व गाथा यांचे पठाण करून अनेक संधी प्राप्त होतील.

१३) ताण तणावाचे व्यवस्थापन करण्याकरिता विपश्यनाद्वारे रोजगार संधी उपलब्ध होईल.

१४) विहारांमध्ये बुद्धाच्या धम्माचे जान सामान्य लोकांमध्ये पोहोचवता येईल.

१५) लेखन क्षेत्रामध्ये ग्रंथलेखन, कथालेखन, वृत्तलेखन व लिखाण्याच्या संधी प्राप्त होतील.

१६) धार्मिक स्थळे पर्यटनामध्ये मार्गदर्शक म्हणून संधी उपलब्ध होईल.

१७) संशोधन करण्याकरता भारत सरकार शिष्यवृती लघुशोध प्रबंध, शोध प्रबंध करण्याकरता संधी उपलब्ध

१८) प्रेरकवक्ता प्रबोधनात्मक कार्यामध्ये योग्य प्रबोधन करता येईल.

१९) इतिहासाच्या दृष्टीने पाली साहित्याचे फार महत्त्व आहे तो सांस्कृतिक ठेवा पाली साहित्यामध्ये समाविष्ट आहे त्याचा आज तागायत पर्यंत अभ्यास झालेला नाही तशा प्रकारचा अभ्यास करता येईल.

२०) धर्म व दर्शनीय दृष्टीने पाली भाषेचे महत्व जनसामान्य लोकांना सांगता येईल.

२१) प्राचीन काळामध्ये पाली साहित्यात जीवक नावाचा प्रसिद्ध वैद्य होता. त्याने अनेक भिक्षु राजे महाराजे व सामान्य व्यक्तीवर नैसर्गिक पद्धतीने सोप्या पद्धतीने उपचार केले. या सर्वांचा उल्लेख त्रिपिटकामध्ये वारंवार येतो त्यामुळे वैद्यकीय क्षेत्रातील विद्यार्थ्यांना फार लाभ होऊ शकतो.

२२) टेलिग्राम व यूट्यूब च्या माध्यमातून सामान्य लोकांना पाली भाषेचे मार्गदर्शन करता येईल.

२३) विविध स्पर्धा परीक्षांमध्ये बौद्ध तत्त्वज्ञांनावर विचारलेले प्रश्न सोडविण्यास मदत होईल.

संतगाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार

अभ्यासक्रम २०२5 -२6 (NEP)

विद्याशाखा : मानव विज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम (वाङ:मय स्नातक / बी . ए .)

(Three years Six Semester Bachelor's Digree Programm)

अभ्यासक्रम ; बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र तिसरे स्तर – ५ . 0

B . A .Part – Two (Semester – III) Level : 5 . 0

Major/Department Specific Core (DSC) / Subject – Pali & Prakrit Language

Theory Paper = III

Subject Code :- 644 203

Course Title: Major Theory Paper = III (पाली व प्राकृत भाषा)

अभ्यासपत्रिका : - 3 धम्मपद व जातक

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester - III	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644203	Theory Paper-III (जातक व धम्मपद)	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

अभ्यासक्रम :- बी . ए . द्वितीय वर्ष   :   सत्र तिसरे   विषय – पाली व प्राकृत भाषा (DSC Major Theory)

अभ्यास पत्रिका : ३   धम्मपद व जातक

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील धम्मपद ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील धम्मपद ग्रंथातील तत्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . 3 . धम्मपद व जातक या ग्रंथाच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . 4. जातक कथा हा ग्रंथ अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भरतील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसिक स्थती अभ्यासता येईल .		
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . धम्मपद आणि जातक ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भरताची व्यवस्था अभ्यासता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील जातक कथा अतिशय महत्वाच्या कथा आहेत त्या संपूर्ण जातक कथा तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या कथा असल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल ३ . धम्मपद हा ग्रंथ बुद्ध विचाराचा सार असल्यामुळे धम्मपदातील प्रत्येक गाथा हि बुद्धवचन आहे त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . धम्मपद व जातक या ग्रंथातील तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल .		
Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	बुद्ध वग्गो , धम्मटठवग्गो, पकिण्णकवग्गो	10 तास	12
Unit – II	निरयवग्गो , नागवग्गो , तन्हावग्गो	10 तास	12
Unit – III	सहस्सवग्गो , सेट्ठ (ब्राम्हण) वग्गो , भिक्खूवग्गो	10 तास	12
Unit – IV	सिहचम्म जातक (नं.१८९) , सुसुमार जातक , उलूक जातक	10 तास	12
Unit – v	सम्मोदमान जातक (नं . ३३) , सकून जातक (नं .३६) तित्तिरजातक (नं .३७),	10 तास	06
Unit – VI	आरामदुसक जातक(नं .४३) कूटवाणिज जातक (नं .९८), अंब जातक (नं . १२४) ,	10 तास	06
		60 तास	60 गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिह उपाद्ध्याय

२ . धम्मपद मराठी पाली , डॉ . विमलकीर्ती , समता प्रकाशन नागपूर

३ . जातक कथा भाग (१ , २ , ३) धर्मानंद कोसंबी महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ , मुंबई.

अभ्यासक्रम :- बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र तिसरे विषय – पाली व प्राकृत भाषा (Major/DSC)

अभ्यास पत्रिका : ३ धम्मपद व जातक

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	**६० गुण**
	अंतर्गतमूल्यमापन -	**४० गण**
	एकूण गुण	**१०० गुण**
	Exam Duration	**३ तास**
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधरित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	**२० गुण**
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) गट चर्चा , प्रश्न मंजुषा इत्यादी . कोणतेही एक निवडणे .	**२० गुण**
	एकूण गुण = 60 + 40 = 100	४०

*************** **निठ्ठतो** **************

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष (NEP) सत्र : 3

Major – DSC - Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

Course Title:- Major Theory Paper- IV / अभ्यास पत्रिका : ४ मज्झिमनिकाय

Semester	Level	Vertical Type	Course code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester-III	५.0	Major -DSC Pali & Prakrit Language	644204	Theory Paper-IV मज्झिम निकाय	2	2	2	30	एकूण गुण = 50 लेखी गुण = 30 अंतर्गत गुण मूल्यमापन = 20

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मज्झिम निकाय ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील मज्झिम निकाय ग्रंथातील गहपति वग्ग व राज वग्ग यातील तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल. 3. गहपति वग्ग व राज वग्ग अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भरतील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थती अभ्यासता येईल .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . मज्झिम निकाय ग्रंथातील गहपति वग्गातील व राज वग्गातील आलेल्या सुत्ताचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल व त्याने अवगत होतील. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील मज्झिम निकाय यातील अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तामध्ये तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे सुत्त असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . मज्झिम निकाय यातील गहपति वग्ग व राज वग्ग अभ्यासताना बुद्धाचा विचार असल्यामुळे या वग्गातील प्रत्येक सुत्त हे बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल .

अभ्यासक्रम

B.A .II Sem . III 5 . 0

अभ्यासपत्रिका- ४ मज्झिमनिकाय

DSC/ Major -4 –644204

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	मज्झिमनिकाय ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्त्व	७ तास	०७ गुण
Unit – II	गहपतिवग्ग – कन्दरक सुत्त , अट्ठक नागर सुत्त , सेख सुत्त	७ तास	०७ गुण
Unit – III	पोतलिय सुत्त , जीवक सुत्त , उपाली सुत्त , अंग्गुलीमालसुत्त	८ तास	०८ गुण
Unit – IV	राजवग्ग - घटिकारसुत्त, मघदेवसुत्त, मधुरसुत्त , पियजातीकसुत्त	८ तास	०८ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . मज्झिम निकाय, मज्झिम पन्नास पाली, अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , प्रगतीवादी प्रकाशन, 29 ग्रीनफिल्ड ले आऊट , भामटी , नागपूर .

२ . मज्झिमनिकाय ,अनुवाद राहुल साकृत्यायन , सम्यक प्रकाशन , नई दिल्ली .

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

अभ्यास पत्रिका : ४   मज्झिमनिकाय

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	३० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	२० गण
	एकूण गुण	५० गुण
	Exam Duration	२ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	०७ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	०७ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	०८ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	०८ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित लेखी परीक्षा (पेपर)	३० गुण
	एकूण गुण :	50 गुण

******************निठ्ठीतो ******************

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : तिसरे

B . A . Semester – III Level : 5 . 0

Major – IKS - Specific - Pali & Prakrit Language

Course Title:- Theory Paper – I IKS –

Subject Code :- 644205 अभ्यासपत्रिका : १ पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : (IKS)

Semester- III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	IKS-DSC-Pali & Prakrit Language	644205	Theory Paper- पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग -१	2	2	2	30	External=30 Internal=20 Total=50

IKS : अभ्यासपत्रिका :- १ पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – १

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली साहित्यातील प्रथम व दुसरी बोद्ध संगीती केव्हा व कुठे झाली त्याची माहिती होईल . २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील राजगृह येथे झालेल्या प्रथम व दुसरी संगीती समजून घेता येईल 3. पाली तिपिटक कशाप्रकारे तयार करण्यात आले त्याचा इतिहास जाणून गेता येईल . 4 . पाली तिपिटकाची कार्यप्रणाली अभ्यासता येईल .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यात बोद्ध संगीतीचे अतिशय महत्त्व आहे. बुद्धाचे उपदेश त्या संगीतीमध्ये संगायन करण्यात आले त्या कार्य पनालीचा अभ्यास करता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील प्राचीन बोद्ध संगीतीचा अभ्यास केल्याने बुद्ध हे ऐतिहासिक पुरुष असल्याचे अभ्यासकांच्या लक्षात येईल व त्यांची तार्किक बुद्धी जागृत होईल . ३ . पाली साहित्यातील बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बोद्ध तत्त्वज्ञान समजून घेता येईल . ४ . बोद्ध संगीतीचा अभ्यास करतांना बुद्धाचे संपूर्ण जीवनपट अभ्यासकाला समजेल.

अभ्यासपत्रिका- १ (Major- DSC IKS) पाली तिपिटक संगीतीचा इतिहास : भाग – १

(कोर्स कोड = ६४४२०५)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	Lerning Hours / अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	प्रथम बोद्ध संगीती	8 तास	08 गुण
Unit – II	दुतीय बोद्ध संगीती	7 तास	07 गुण
Unit-III	तृतीय बौद्ध संगीती	8 तास	08 गुण
Unit- IV	चौथी बौद्ध संगीती	7 तास	07 गुण
अभ्यस्क्रमावर आधारित परीक्षा (पेपर) = 30 गुण अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) = १० गुण , मौखिक परीक्षा = १० गुण, एकूण गुण =२० एकूण गुण = 50			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . तथागत आणि बोद्ध स्थळांचा इतिहास , पी. जी. रायबोले (शीलवंश), नभ प्रकाशन , अमरावती .

२ . पाली तिपिटक परिचय , डॉ. विमलकीर्ती , समता प्रकाशन , लष्करीबाग नागपूर.

३ . पाली साहित्याचा इतिहास , राहुल साकृत्यायान , हिंदी साहित्य संमेलन , प्रयाग.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

५ . बोद्ध धर्म के २५०० वर्ष , डॉ. पी. व्ही. बापट , प्रकाशन विभाग, सूचना ओर प्रसारण मंत्रालय भारत सरकार

*********** निट्ठीतो **********

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : तिसरे (3) (NEP)

(Minor - DSC- Theory : Pali & Prakrit Language (पाली व प्राकृत भाषा)

अभ्यासपत्रिका (Theory Paper) - III थेरगाथा

Semester- III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	Minor - DSC- Pali & Prakrit Language	644251	Theory Paper- III थेरगाथा	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण =40

अभ्यासक्रम :- बी . ए . द्वितीय वर्ष सत्र :- III विषय :- पाली व प्राकृत भाषा (DSC / Minor)

अभ्यासपत्रिका :- 3 थेरगाथा

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरगाथा ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरगाथा ग्रंथातील अनेक थेरांचा अभ्यास करतना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ .थेरगाथा ग्रंथातील स्थविर थेरांच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . ४ . थेरगाथा या ग्रंथातील अनेक थेर अभ्यासाला असलेल्या थेरांच्या अभ्यासाने त्यांचे पूर्वीचे जीवन व प्रव्वजित झाल्यानंतर त्यांचे भिक्षुचे जीवन व जीवनाचा अनुभव येईल.

	५ . थेरगाथा अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भारतातील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थती अभ्यासता येईल
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . थेरगाथा ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भरतातील थरांचे अनुभव अभ्यासता येईल . २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील थेरगाथा ग्रंथातील अनेक थेराच्या अभ्यासाने त्या संपूर्ण थेरांचा स्ववचनाचा व तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे थेर असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . थेरगाथा अभ्यासताना अर्हत थेरांच्या जीवनावर बुद्धाचा कशा प्रकारे प्रभाव दिसतो . एक प्रकारे ते बुद्धवचन आहे. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . थेरगाथा ग्रंथातील अभ्यासाने थेरांनी व्यक्त केलेले व्यवहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . अनेक स्थविर थेरांच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

अभ्यासपत्रिका- 3 थेरगाथा (DSC/Minor)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	राहुलत्थेरगाथा, चन्दन्थेरगाथा, घम्मीकत्थेरगाथा, सप्पकत्थेरगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – II	मुदितत्थेरगाथा, राजदत्तत्थेरगाथा , सुभूतत्थेरगाथा , गिरीमानत्थेरगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – III	सुमनत्थेरगाथा , वडढत्थेरगाथा , नदीकस्सपत्थेरगाथा, गयाकस्सपत्थेर गाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	वक्कलीत्थेरगाथा , विजितसेनत्थेरगाथा , यसदत्तत्थेरगाथा, सोणकुटीकनण्णत्थेरगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – v	कोसीयत्थेरगाथा , उरुवेळकस्सपत्थेरगाथा , महानागत्थेरगाथा कुल्लत्थेरगाथा	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	मालुंक्यपुत्तत्थेरगाथा , सप्पदासत्थेरगाथा , कातियानत्थेरगाथा मिगजालत्थेरगाथा	१० तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . थेरगाथा पाली हिंदी , अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन, नई दिल्ली.

२ . थेरगाथा , मराठी अनुवाद , डा. भाऊ लोखंडे

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग

अभ्यासक्रम :- बी . ए . दुतीयवर्ष   :   सत्र तिसरे   विषय – पाली व प्राकृत भाषा (DSC/ Major)

अभ्यास पत्रिका :   3 थेरगाथा

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) सेमिनार , चर्चा सत्र , प्रश्न मंजुषा	२० गुण
	एकूण गुण = १०० लेखी परीक्षा =६० गुण व अंतर्गत मूल्यमापन= ४० गुण	४०

DSC/ Minor Pali & Prakrit Language (Syllabus)

********** Complete **********

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : तिसरे

B . A . Semester – III Level : 5 . 0

(d) VSC- Major – - Pali & Prakrit Language

Course Title:- Theory Paper – II (VSC)

Subject Code :- 644272 अभ्यासपत्रिका : 2 पाली गाथा गायन कौशल्य

Semester- III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	VSC- Major Pali & Prakrit Language	644272	Theory Paper-II पाली गाथा गायन कौशल्य	2	2	2	30	collegel eval= ३० गुण अंतर्गतमूल्यमापन =२० गुण एकूण गुण =५०

VSC : अभ्यासपत्रिका :- 2 पाली गाथा गायन कौशल्य

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली गाथांचे सुद्ध उच्चारण, स्वर, लय व छंद यांचे ज्ञान प्राप्त करतील . २ . विविध पाली गाथांचे अर्थ , संदर्भ आणि धार्मिक –सांस्कृतीक समजून घेतील . 3. पाली गाथांचे योग्य पद्धतीने समूहगानयन व वैयक्तिक गायन करण्याचे कौशल्य विकसित करतील . 4 . पाली भाषेतील उच्चारणातील शुद्धता व आत्मविश्वासवाढेल .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली गाथांचे शुद्ध उच्चारण आणि योग्य स्वरात गायन करू शकतील . २ . त्रिशरण, पंचशील, मंगलसुत्त, रतनसुत्त , मेत्तसुत्त इत्यादी गाथा आत्मविश्वासाने सादर करू शकतील ३ . वैयक्तिक व समुहगायन प्रभावीपणे सादर करू शकतील . ४ . सांस्कृतिक आणि शैक्षणिक कार्यक्रमात पाली गाथा सादर करण्याचे कौशल्य प्रप्त करतील.

Sem. III

अभ्यासपत्रिका- २ (Major- VSC) पाली गाथा गायन कौशल्य

(कोर्स कोड = ६४४२७२)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	Lerning Hours / अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	पाली गाथा गायनाची ओळख : पाली गाथेची संकल्पना , पाली उच्चारणाची मुलतत्वे , स्वर , लय, छंदाची ओळख .	८ तास	०८ गुण
Unit – II	त्रिशरण व पंचशील गायन , बुद्धवंदना , धम्मवंदना , संघवंदना	८ तास	०८ गुण
Unit – III	सुत्तगायन कौशल्य :जयमंगल गाथा (निवडक) ,मंगलगाथा , रतनसुत्त , मेत्तसुत्त	७ तास	०७ गुण
Unit- IV	वैयक्तिक व समूहगायन , मंचावरील सादरीकर तंत्र , गाथांचे अर्थस्पटीकरण	७ तास	०७ गुण
महाविद्यालय स्तरावर पेपर = ३० गुण अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) = १० गुण , सेमिनार:- १० गुण एकूण = २०			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली भाषेची ओळख , डॉ. बालाजी गव्हाळे , कनिष्क प्रकाशन , कोल्हापूर.

२ . पाली संभाषण कौशल्य, डॉ. बालाजी गव्हाळे , सारनाथ प्रकाशन , लातूर.

३ . बुद्ध पूजा पाठ , भिख्कू उपाली

४ . बौद्ध वंदना सुत्तसंग्गह , त्रिरत्तन ग्रंथमाला नागपूर.

५ . सुत्त निपात डॉ. विमलकीर्ती

*********** निठ्ठीतो **********

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : तिसरे

B . A . Semester – III Level : 5 . 0

AEC-- Pali & Prakrit Language

Course Title:- Theory Paper – III

Subject Code :- 644283 अभ्यासपत्रिका : 3 पाली गद्य व पद्य लेखन कौशल्य

Semester- III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	AEC- Pali & Prakrit Language	644283	Theory Paper- III पाली लेखन कौशल्य	1	1	2x(Number of Batches)	15	अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण = 25

AEC- : अभ्यासपत्रिका :- 3 पाली लेखन कौशल्य

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली भाषेतील मुलभूत लेखन कौशल्य आत्मसात करून देणे . २ . पाली भाषेतील शब्दरचना , वाक्यरचना आणि शुद्धलेखनाचे ज्ञान विकसित करणे . 3. पाली साहित्याच्या आधारे लेखन , सारांश लेखन आणि अभिव्यक्ती कौशल्य विकसित करणे . 4 . पाली भाषेबद्दल आवड निर्माण करून शेक्षणिक व सांस्कृतिक क्षेत्रात तिचा उपयोग करण्यास प्रोत्साहन देणे .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली भाषेत शुद्ध व व्याकरणदृष्ट्या योग्य शब्द आणि वाक्य लिहू शकतील . २ . पाली भाषेत साधे परिछेद, संवाद आणि लघुलेखन करू शकतील . ३ . पाली गाथा किंवा लघुपाटाचा सारांश पाली अथवा मराठीत लिहू शकतील . ४ . पाली मराठी भाषांतराच्या प्राथमिक लेखन कौशल्य प्रभावीपणेसं वापरू शकतील.

Sem. III

AEC-- Pali & Prakrit Language

अभ्यासपत्रिका- 3 पाली गद्य व पद्य लेखन कौशल्य

(कोर्स कोड = ६४४२८३)

Unit / विभाग	**Contents/ उपघटक**	**Lerning Hours / अध्यापन तास**	**गुण विभागणी**
Unit – I	जातक कथा मधील उतारे	७ तास	10 गुण
Unit – II	धम्मपदातील गाथा	८ तास	15 गुण
		एकूण तास : १५	एकूण गुण : 25
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण : 25 गुण अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) = १० गुण व घटक चाचणी (पाली लेखन)= १५ गुण			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . जातक कथा पाली

२ . धम्मपद पाली

*********** निट्ठीतो **********

सेमिस्टर – तीन समाप्त

राष्ट्रीय राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार

अभ्यासक्रम २०२५ -२६ (**NEP)**

Faculty of Humanities / विद्याशाखा – मानवविज्ञान

Three Years- Six Semesters Bachelors Degree Programme

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र चौथे स्थर = ५ . 0

पाली व प्राकृत भाषा (**DSC Major Theory)**

Course Title :- Major Theory Paper – V – खुद्दकपाठ व चरीयापिटक

Course code : 644206

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Lear ning Hou rs	Credit	Teachi ng Hours (Per Week)	Total Teac hing Hour s	Exam. Type & Marks
B. A. Sem ester - IV	5.0	Major- DSC Pali & Prakrit Langua ge	644206	Theory Paper- V (खुद्दकपाठ व चरीयापिटक)	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

अभ्यास पत्रिका : ५ खुद्दकपाठ व चरियापिटक

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथातील तत्वज्ञान व नैतिक विचार आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . चरियापिटक ग्रंथाच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . ४ . खुद्दकपाठ या ग्रंथाच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल .

	५ . खुद्दकपाठ व चरियापिटक हा ग्रंथ अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भरतातील सामाजिक स्थिती आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसिक स्थती अभ्यासता येईल .		
चै Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . खुद्दकपाठ व चरियापिटक ग्रंथाचा अभ्यास करतांना प्राचीन भरताची व्यवस्था अभ्यासता येईल २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील चरीयापिटक ग्रंथात अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तात तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणाऱ्या कथा असल्यामुळे त्या विद्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ३ . चरियापिटक ग्रंथात बुद्ध विचाराचे सुत्त असल्यामुळे त्यातील प्रत्येक गाथा हि बुद्धवचन आहे त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ .खुद्दकपाठ या ग्रंथातील तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल या ग्रंथाच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .		
Unit / विभाग	**Contents**/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	खुद्दकपाठ ग्रंथाचा परिचय, स्वरूप व महत्त्व , सरणत्तयं , दससिक्खापदं	१० तास	१२ गुण
Unit – II	दुत्तिंसाकारो , कुमारपञ्हा , मङ्गलसुत्तं , रतनसुत्तं	१० तास	१२ गुण
Unit – III	तिरोकुट्टसुत्तं , निधिकण्डसुत्तं , मेत्तसुत्तं	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	दान पारमिता – अकीत्ती चरिया, संख चरिया, कुरुधम्म चरिया	१० तास	१२ गुण
Unit – v	महासुदस्सन चरिया , महागोविंद चरिया , निमिराज चरिया	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	चन्दकुमार चरिया , सिविराजचरिया , वेस्सनंतर चरिया	१० तास	०६ गुण
		एकूण तास - ६०	एकूण गुण =६०

संदर्भ ग्रंथ :- १ . पाली साहित्यका इतिहास , डॉ . भरतसिह उपाद्ध्याय

२ . खुद्दकपाठ   पाली हिंदी , डॉ . विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन दिल्ली.

३ . चरीयापिटक पाली मराठी , डॉ. शेषराव मेश्राम , महाराष्ट्र राज्य साहित्य आणि संस्कृती मंडळ , मुंबई

अभ्यासक्रम :- बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : चौथे विषय – पाली व प्राकृत भाषा (Major/DSC)

अभ्यास पत्रिका : ५ खुद्दकपाठ व चरियापिटक

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	**६० गुण**
	अंतर्गतमूल्यमापन -	**४० गण**
	एकूण गुण	**१०० गुण**
	Exam Duration	**३ तास**
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट एक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधरित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	**१२ गुण**
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	**०६ गुण**
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडी परीक्षा	**२० गुण**
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test)	**२० गुण**
	एकूण गुण	४०

**************************निहितो ********************************

संत गाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती .

राष्ट्रीय राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार

अभ्यासक्रम २०२५ -२६ (NEP)

Faculty of Humanities / विद्याशाखा – मानवविज्ञान

Three Years- Six Semesters Bachelors Degree Programme

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र चौथे स्थर = ५ . 0

पाली व प्राकृत भाषा (DSC Major Theory)

Course Title :- Major Theory Paper – VI – सुत्तनिपात

Course code : 644207

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester - IV	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644207	Theory Paper- VI (सुत्तनिपात)	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील सुत्तनिपात ग्रंथातील सुत्तातील तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल ३ .सुत्तनिपात ग्रंथातील अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य अभ्यासता येईल . ४ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील सुत्त यांच्या अभ्यासाने जगातील सर्व प्रगतीशील संस्कृती व सर्व मानवतावादी विचार अभ्यासता येईल . तसेच नैतिकता जोपासता येईल ५ . सुत्तनिपातातील सुत्त अभ्यासताना विध्यार्थ्यांना प्राचीन भारतील सामाजिक स्थिती , आर्थिक स्थिती , शैक्षणिक, सांस्कृतिक ,भौगोलिक , धार्मिक , ऐतिहासिक आणि व्यावसायिक स्थती अभ्यासता येईल . सुत्तनिपातातील अभ्यासाने खरा मनुष्य कसा असतो त्याची माहिती होईल.

Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली साहित्यातील ग्रंथातील अभ्यासाला आलेल्या सुत्ताचा अभ्यास करतांना प्राचीन भारताची व्यवस्था अभ्यासता येईल सिलाचे महत्त्व समजून घेता येईल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील सुत्तपिटकाच्या सुत्तनिपातातील अतिशय महत्वाचे सुत्त आहेत त्या संपूर्ण सुत्तामध्ये तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे सुत्त असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . सुत्तनिपात अभ्यासताना त्यात बुद्धाचा विचार असल्यामुळे यातील चार आर्य सत्य , बोधिसत्व , निब्बाण ,या संकल्पना अभ्यासता येईल त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना समजेल. ४ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील अभ्यासाला असलेल्या सुत्तातून तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . सुत्तनिपात या ग्रंथातील अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

Vertical - (a) अभ्यासपत्रिका- ६ सुत्तनिपात

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	सुत्तनिपात ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्त्व, मेत्त सुत्त , विजय सुत्त	10 तास	१२ गुण
Unit – II	मुनिसुत्त ,आमगन्धसुत्त , हिरी सुत्त , महामंगल सुत्त	10 तास	१२ गुण
Unit – III	सुचिलोम सुत्त , धम्मचरिय सुत्त , नावा सुत्त , पराभव सुत्त	10 तास	१२ गुण
Unit – IV	चार आर्य सत्य , आर्य अष्टांगिक मार्ग , बोधिसत्व	10 तास	१२ गुण
Unit – v	निर्वाण , पारमिता , एवं में सुत्त	10 तास	०६ गुण
Unit – VI	प्रतित्यस्मुत्तपाद , अनित्य , अनात्म	10 तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . सुत्तनिपात , पाली हिंदी अनुवादक –संपादक , डॉ. विमलकीर्ती , सम्येक प्रकाशन, दिल्ली.

२ . सुत्तनिपात , पाली हिंदी अनुवाद –अनुवादक भिक्खु धर्मरत्न , एम. ए., प्रकाशक – महाबोधिसभा , वाराणसी , सन 1952 ईसवी.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

अभ्यासक्रम :- बी . ए . दुतीयवर्ष : सत्र : चौथे विषय – पाली व प्राकृत भाषा (DSC/ Minor)

अभ्यास पत्रिका : ६ सुत्तनिपात

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) चर्चा सत्र , वर्ग सेमिनार , प्रश्न मंजुषा ,यातील कोणताही पर्याय निवडा	२० गुण
	एकूण गुण = १०० लेखी परीक्षा = ६० गुण अंतर्गत मूल्यमापन = ४०	४०

*********************** निट्ठतो ***************************

संतगाडगेबाबा अमरावती विद्यापीठ , अमरावती

राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण २०२० नुसार अभ्यासक्रम २०२५ -२६ (NEP)

विभाग :- ब (Part - B)

विद्याशाखा : मानव विज्ञान (Faculty of Humanities)

त्रिवार्षिक सहा सत्रांचा पदवी अभ्यासक्रम (वाङ:मय स्नातक / बी . ए .)

(Three years Six Semester Bachelor's Digree Programm)

अभ्यासक्रम ; बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : चौथे स्तर – ५ . 0

B . A . Semester – IV Level : 5 . 0

Department Specific Core (DSC/ Minor) / Subject – Pali & Prakrit Language

Subject Code :- 644252

विषय : - पाली व प्राकृत भाषा (DSC / Minor Theory) (विषय संकेतांक – ६४४२३२)

Vertical - (b)अभ्यासपत्रिका : IV थेरीगाथा (Minor Theory)

अभ्यासक्रम :- बी . ए . द्वितीय वर्ष सत्र :- चौथे विषय :- पाली व प्राकृत भाषा (DSC / Minor)

अभ्यासपत्रिका :- 4 थेरीगाथा

Sem-ester	Level	Vertical Type	Course Code	Course Title	Learning Hours	Credit	Teaching Hours (Per Week)	Total Teaching Hours	Exam. Type & Marks
B. A. Semester - IV	5.0	Major-DSC Pali & Prakrit Language	644252	Theory Paper- IV (थेरीगाथा)	4	4	4	60	एकूण गुण = 100 लेखी गुण = 60 अंतर्गत मूल्यमापन गुण= 40

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरीगाथा ग्रंथाचे स्वरूप व महत्व कळेल २ . विध्यार्थ्यांना पाली साहित्यातील थेरीगाथा ग्रंथातील अनेक थेरीयांचा अभ्यास करताना तत्वज्ञान व नैतिक विचाराने अवगत होतील आणि समाजात वावरताना सामाजिक बांधिलकी व सामाजिक जाणीव निर्माण होईल . ३ . थेरीगाथा ग्रंथातील स्थविर थेरीच्या अभ्यासाने मानवी जीवनातील महान मुल्य जे थेरीयांनी वेगवेगळ्या संदर्भात वेगवेगळ्या लोकांना सागितले ते अभ्यासता येईल . ४. थेरीगाथा ग्रंथात बुद्धाला समाजातील अनेक प्रकारचे तत्त्वज्ञान अनेक प्रकारचे प्रश्न विचारले त्या प्रश्ननाची उकल करून बुद्धाने कशा प्रकारे थेरीयांना सागितले आणि ते बुद्धीच्या कसोटीवर कसे सत्य आहे त्याच्या अभ्यासाने विद्यार्थानमध्ये तार्कीकदृष्ट्या फार मोठा फरक जाणवेल. ५ . थेरीगाथा ग्रंथाचा अभ्यास करतांना थेरी ह्या अनेक जाती , वंस , कुळातून , श्रीमंत, गरीब , दरिद्री कुटुंबातून आलेल्या आहेत ज्या राग, लोभ, मोह, दोष , क्रोध, अर्थात जे मानवी विकार आहेत त्यांच्यात असताना त्यातून त्या कश्या बाहेर पडल्या तो अनुभव अभ्यासता येईल.
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . थेरीगाथा ग्रंथाच्या अभ्यासाने अभ्यासक प्राचीन काळातील सामाजिक स्थिती अभ्यासेल. २ . पाली त्रीपिटक साहित्यामधील थेरीगाथा ग्रंथातील अनेक थेरीयांचा कथांच्या अभ्यासाने ज्या तथागत बुद्धाच्या तत्वज्ञानातील धम्मातील वेगवेगळ्या संकल्पना वेगवेगळे मानवि मूल्य , वेगवेगळे जीवन मूल्य स्पष्ट करणारे असल्यामुळे त्याचा विद्यार्थ्यांना लाभ घेता येईल. ३ . थेरीगाथा ग्रंथ अभ्यासताना बुद्धाचा थेरीयांवर कशा प्रकारे प्रभाव दिसतो . त्या मन्तात आम्ही बुद्ध कन्या आहोत. त्यामुळे बुद्धाचे मानवतावादी विचार विध्यार्थ्यांना अभ्यासता येईल . ४ . थेरीगाथा ग्रंथाच्या अभ्यासाने व्यवहारिक तत्वज्ञान समजण्यास मदत होईल . ५ . थेरीगाथा या ग्रंथाच्या अभ्यासाने विद्यार्थ्यांमध्ये विवेक बुद्धीचा विकास होईल व विज्ञाननिक दृष्टीकोनात वाढ होईल .

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	थेरीगाथा ग्रंथाचा परिचय , स्वरूप व महत्व	१० तास	१२ गुण
Unit – II	किसागोतमीथेरीगाथा, उप्पल्वण्णाथेरीगाथा, पुण्णाथेरीगाथा , अभयाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – III	अम्बपालीथेरीगाथा, रोहिणीथेरीगाथा, सुजाताथेरीगाथा , चापाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – IV	महापजापतीगोतमीथेरीगाथा, उत्तराथेरीगाथा, चालाथेरीगाथा, चन्दाथेरीगाथा	१० तास	१२ गुण
Unit – v	मुत्ताथेरीगाथा , पुण्णाथेरीगाथा , तिस्साथेरीगाथा , धीराथेरीगाथा	१० तास	०६ गुण
Unit – VI	वीराथेरीगाथा, मित्ताथेरीगाथा, भदराथेरीगाथा, उपसमाथेरीगाथा	१० तास	०६ गुण

संदर्भ ग्रंथ :- १ . थेरीगाथा , पाली - हिंदी अनुवादक ,डॉ. विमलकीर्ती , सम्यक प्रकाशन, नई दिल्ली.

२ . थेरीगाथा , पाली -मराठी अनुवाद , डॉ. शेषराव मेश्राम, महाराष्ट्र साहित्य आणि संस्कृती मंडळ मुबई.

४ . पाली साहित्याचा इतिहास , भरतसिह उपाद्ध्याय , हिंदी साहित्य संमेलन प्रयाग .

अभ्यासक्रम :- बी . ए . दुतीयवर्ष : सत्र : चौथे विषय – पाली व प्राकृत भाषा (DSC/ Major)

गुणविभागनि व प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

गुणविभागणी	लेखीपरीक्षा	६० गुण
	अंतर्गतमूल्यमापन -	४० गण
	एकूण गुण	१०० गुण
	Exam Duration	३ तास
प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप	प्रश्न १ – युनिट ऐक वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न २ – युनिट दोन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ३ – युनिट तीन वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ४ – युनिट चार वर आधारित – दीर्घोत्तरी प्रश्न or मध्ये	१२ गुण
	प्रश्न ५ – युनिट पाच वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
	प्रश्न ६ – युनिट सहा वर आधारित – लघुत्तरी प्रश्न or मध्ये	०६ गुण
अंतर्गत मूल्यमापण (Internal Assessment)	१ . अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर गृहपाठ (Assignment) व तोंडीपरीक्षा	२० गुण
	२ . अभ्यासक्रमावर आधारित वस्तुनिष्ठ प्रश्न चाचणी (MCQ)(Class Test) वर्ग सेमिनार , चर्चा सत्र , प्रश्न मंजुषा यावर आधारित	२० गुण
	एकूण गुण = १०० , लेखी परीक्षा = ६० , अंतर्गत मूल्यमापन= ४० गुण	४०

END

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : चौथे

B . A . Semester – IV Level : 5 . 0

(d) VSC - Pali & Prakrit Language

Course Title:- Theory Paper – III

Subject Code :- 644273 अभ्यासपत्रिका : ३ पाली भाषा व संगणक कौशल्य

Semester- IV	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. IV	5 . 0	VSC- (Correspondingto Major) Pali & Prakrit Language	644273	Theory Paper-III पाली भाषा व संगणक कौशल्य	2	2	2	30	Collegeleval Exm. =30 Internal= 20 Total=50

(d) VSC - Pali & Prakrit Language

VSC- अभ्यासपत्रिका :- III पाली भाषा व संगणक कौशल्य

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . पाली भाषेतील वर्णमाला समजून घेणे . २ . पाली भाषेत संगणक कौशल्य अवगत करणे . ३ . पाली ग्रंथाचे ई –स्त्रोत , डिजिटल ग्रंथालये व online संशोधन साधनांचा उपयोग शिकविणे . ४. पाली भाषा आणि आधुनिक माहिती तंत्रज्ञान यांचा समन्वय साधून रोजगारभिमुख कौशल्य विकसित करणे .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली भाषेतील वर्ण मालेची माहिती प्राप्त होते. २ . पाली भाषेत संगणक कौशल्य अवगत होते. ३ . Online पाली ग्रंथ , शब्दकोश , व संशोधन साधनांचा वापर करू शकतील . ४ . पाली भाषा व संगणक कौशल्यांचा शौक्षणिक, संशोधनव रोजगाराच्या क्षेत्रात प्रभावी उपयोग करू शकतील .

B.A .II Sem . IV 5 . 0

अभ्यासपत्रिका- ३ (VSC) पाली भाषा व संगणक कौशल्य

(कोर्स कोड = ६४४२७३)

Unit / विभाग	Contents/ उपघटक	अध्यापन तास	गुण विभागणी
Unit – I	पाली वर्णमाला , पाली भाषा व संगणक , संगणकाची मुलभूत माहिती	७ तास	७ गुण
Unit – II	संगणकाची वैशीष्टये व व्यावहारिक अनुप्रयोग , विंडोजची ओळख , फोल्डर तयार करणे	८ तास	८ गुण
Unit- III	फाईलचे नाव बदलणे , हटवणे , शोधतंत्र ,कॉपी करणे	७ तास	७ गुण
Unit- IV	एम एस वर्डचा परिचय दस्ताऐवज तयार करणे , एक्सलचा परिचय देणे , उघडणे आणि मुद्रित करणे .	८ तास	८ गुण
महाविद्यालय leval Exm. एकूण गुण :- ३० अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर प्रात्याशिक = २० गुण .			

संदर्भ ग्रंथ :- १ .पाली भाषेची ओळख , डॉ. बालाजी गव्हाळे , कनिष्क प्रकाशन , कोल्हापूर.

२. संगणकाची मुलभूत माहिती :

* **Computer Fundamentals, p. Sinha.**
* **Introduction to the Computer, Peter Noton.**

3. Access to Insight- pali Languagu study Aids(Online)

4. Vipassana Research Institute – Pali Tipiaka व Pali Keyboard

*******************निठ्ठीतो ****************

अभ्यासक्रम

बी . ए . द्वितीय वर्ष : सत्र : चौथे

B . A . Semester – III Level : 5 . 0

AEC-- Pali & Prakrit Language

Course Title:- Theory Paper – III

Subject Code :- 644284 अभ्यासपत्रिका : 3 पाली गद्य व पद्य लेखन कौशल्य

Semester- III	Level	Vertical Type	Course Code	CourseTitle	Learning Hours	Credits	Teaching Hours (PerWeek)	Total Teaching Hours	Exm. Type & Marks
B. A. Sem. III	5 . 0	AEC- Pali & Prakrit Language	644284	Theory Paper- III पाली लेखन कौशल्य	1	1	2x(Numberof Batches)	15	अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण = 25

AEC- : अभ्यासपत्रिका :- 3 पाली गद्य व पद्य लेखन कौशल्य

Course Objectives / अभ्यास पत्रिकेची उद्दिष्टे	१ . विद्यार्थ्यांना पाली भाषेतील मुलभूत गद्य न पद्यातील वाचन कौशल्य आत्मसात करून देणे . २ . पाली भाषेतील शब्दरचना , वाक्यरचना आणि शुद्धलेखनाचे ज्ञान विकसित करणे . 3. पाली साहित्याच्या आधारे वाचन , सारांश आणि अभिव्यक्ती कौशल्य विकसित करणे . 4 . पाली भाषेबद्दल आवड निर्माण करून शेक्षणिक व सांस्कृतिक क्षेत्रात तिचा उपयोग करण्यास प्रोत्साहन देणे .
Course outcomes /अभ्यासपत्रिकेची फलनिष्पत्ती	१ . पाली भाषेत शुद्ध व व्याकरणदृष्ट्या योग्य शब्द आणि वाक्य वाचू शकतील . २ . पाली भाषेत साधे परिछेद, संवाद आणि लघुलेखन करू शकतील . ३ . पाली गाथा किंवा लघुपाटाचा सारांश पाली अथवा मराठीत लिहू शकतील . ४ . पाली मराठी भाषांतराच्या प्राथमिक लेखन कौशल्य प्रभावीपणेसं वापरू शकतील.

सेमिस्टर -चार

AEC-- Pali & Prakrit Language

अभ्यासपत्रिका- 3 पाली गद्य व पद्य लेखन कौशल्य

(कोर्स कोड = ६४४२८४)

Unit / विभाग	**Contents**/ उपघटक	**Lerning Hours** / अध्यापन तास	**गुण विभागणी**
Unit – I	**जातक कथा मधील उतारे**	**७ तास**	**10 गुण**
Unit – II	**धम्मपदातील गाथा**	**८ तास**	**15 गुण**
		एकूण तास : १५	**एकूण गुण : 25**
अंतर्गत मूल्यमापन एकूण गुण : 25 गुण **अभ्यासक्रमावर आधारित घटकावर वाचन (जातक मधील उतारे वाचन) = १० गुण व धाम्पदातील गाथा वाचन = १५ गुण**			

संदर्भ ग्रंथ :- १ . जातक कथा पाली

२ . धम्मपद पाली

*********** **निट्ठीतो** **********

सेमिस्टर – चार समाप्त